Sefer mivhar ha-peninim

Ibn Gabirol

Div.Sch.
PN
6409
.H43
I264
1920

DUKE
UNIVERSITY

DIVINITY SCHOOL
LIBRARY

עצמם: (נ) הבא לסעודה שאינו קרוא לה. והמצוה בבית אדם בפניו והמבקש כבוד משונאו. והשואל שאלה מכילי והנכנס בדברי בני אדם מבלי שיכניסו אותו בם. והמזלזל במלך. והיושב במקום שאינו ראוי לו. והמספר דבריו למי שאינו מאזינם:

סג שער הליצנות.

[א] אמר החכם הליצנות מעבירה המורא. ואמר מי שמתלוצץ יהיה נקל. ומי שמרבה בדבר יהיה נודע בו:

סד שער המהירות.

[א] אמר החכם מי שרוכב במהירות איננו בטוח מן המכשול: (ב) ואמר המתון שאחריתו השגה. טוב מן המהירות שאחריתה חסרון: [ג] ואמר שפת אמת פרי הצניעות. והחריצות מותר התאוות. והמתון מגדל עז. והמהירות מביאה אל החרטה: [ד] ושאלו אדם גדול במה הגעת אל כל הכבוד הזה. ואתה מן הבושים. אמר מדבר אמת. והנאמנות. והמנע מן העושק. ולא שאלתי על מה שאין צריך לי: [ה] ואמר החכם ראש כל מוסר השתיקה. וראש השכל השפלות. ומי שהרבה בדבר נודע בו:

נט. שער הכבדות.

[א] **אמר** החכם מי שנכנס במקום שיש בו שני בני אדם וישב מבלי רשותם יהיה נמאס עד שיקום: (ב) ואמר האכילה עם האוהב מרקחת. והאכילה עם השונא קכסא: [ג] ואמר מי שמאריך בשיחתו יקוצו בני אדם בדבורו [ד] ואמר שמלך אחד כתב על טבעתו הכבדת קום. וכאשר היה יושב עמו אדם כבד היה מראה אותה לו: (ה) וציה החכם לבנו. אל תשב עם הכבדים כי מצאתי בספרי רפיאות שישיבת הכבד קדחת רביעית: (ו) ואמר מי שמכבד נפשו עליך ומטריחך בשאילותיו. עשה אזנך לו חרשת ועינך עורת: (ז) ואמר כאשר ידע הכבד כי הוא כבד אינגו כבד: [ח] ואמר אל תשב עם הכבד כי ישיבתו דאגה:

ס שער ההתעקשות

(א) **אמר** החכם מי שהתעקש עמך נפרד ממך ושנאך: [ב] ואמר אל תתעקש עם הכעסן כי אם תכעיסהו ותאשם עמו: [ג] ואל יתקבצו במושבך שני אנשים שחולקים לנצוח:

סא שער הנצחון.

(א) **אמר** החכם הנוצח ברע נצוח. ואמר החכם לבנו אם אתה מתאוה לנצות אדם רע. אמר לו אל תנצחהו עד שתהיה רע יותר ממנו:

סב שער הראוי להלון.

(א) **אמר** החכם שמונה הם אם יבזו אותם אל יאשימו כי אם עצמם

האדם שכלו. ושונאו סכלותו:

נה. שער הגאוה.

(א) **אמר** החכם מי שלא התגאה בנפשו עזר אותה. ומי שמתגאה בה השפילה: (ב) ואמר מי שסמך על עצתו טעה. ומי שבטח על שכלו נכשל. ומי שהתגאה על בני אדם שפל: [ג] ואמר אני תמה על מי שעבר במעבר השתן והדם האיך יתגאה: [ד] ואמר מי שמתגאה בנפשו רואה בה מה שהוא גדול מסנה בקלות דעתו. ומראה שמחתו לזה והוא הנקרא גאוה: [ה] וישאלו החכם מה היא הגאוה. ואמר שטות שאין בעליה יכול להניחה:

נו. שער האולת.

(א) **אמר** החכם האוהב והשונא אצל השוטה הם שוים: [ב] ואמרו מי שבני אדם שוים אצלו אין לשטותו רפואה: (ג) ואמר מי הוא ראוי לקלון. אמר מי שנכנס במקום שאין ראוי לו להכנס. והנכנס במקום ואמרו לו שב בכאן. והוא אמר לא כי אם בכאן. והמאריך לספר דבר שאין שואלין אותו עליו:

נז. שער ההתהפכות.

[א] **אמר** החכם כל אוהב שמתהפך ומשתנה באהבתו חשוב אותו כשונא. ואל תבטח באהבתו:

נח. שער כפירת הטובה.

[א] **אמר** החכם כשאתה חולק כבוד לאוהבך כראוי לו. ואיננו חולק לך כבוד כפי מה שראוי לך טוב שתעזבנו:

אמר

לא ישאר לו אוהב אפילו אם יהיה חביב וקרוב: (ז) ואמר אל תעזוב האוהב בעבור רכילות הרכיל: (ח) ואמר אל תגלה מסתורי רעות בני אדם פן יגלה הבורא מסתורי רעיתך וספר בטובתם כשתזכיר אותם. ואל תגנה אותם במה שיש בך: (ט) ואמר מי שמגיע הגידוף הוא המגדף:

נב. שער השכן הרע.

[א] אמר החכם האלהים יצילני משכן רע. שעינו רואתני ולבו חושב כי אם יראה טובה יעלימנה ואם יראה רעה יגלנה:
[ב] ושאלו החכם איזה חולי יותר רע. אמר השכן רע. אם תדבק עמו יבהילך. ואם תרחק ממנו ידבר בך ויספר בגנותך: [ג] ואמר מי שסבל הזיק שכינו יורישנו הבורא ביתו:

נג. שער השנאה.

[א] אמר החכם מי שזורע השנאה יקצור החרטה: [ב] ושאלו החכם במה יהנקם האדם משונאו. אמר שיוסיף מעלה יתירה בעצמו: [ג] ואמר הזהר משנאת האדם הנקלה. כי פעמים שיחנק האדם הגדול בזבוב: [ד] ואמר אין ברעות כשנאת בני אדם:

נד. שער הכסילות.

(א) אמר החכם חמשה דברים בכסיל אינם נמצאים בזולתו. כועס ללא דבר. נותן במקום שאינו ראוי. ומיגע גופו לריק. ואיננו מכיר האוהב מן השונא. ומגלה סוד: (ב) ויש עוד שני דברים. משיב דבר בטרם ישמע. ומרבה להביט: (ג) ואמר אוהב האדם

להכריח הטבע והטבע יכריחהו. כמי שצובע השיבה מגלה אותו הגידול: (ג) ואמר די לאדם מום שיתבאר לו מבני אדם מה שנעלם ממנו מעצמו. ושיאשים בני אדם על מה שהוא עושה כמוהו. ושיזיק שכינו:

נ שער חברת רע הלב.

(א) **אמר** החכם מי שרב רוע לבבו יהיה שמו רע ומיתתו רעה: (ב) ואמר החכם החבר הרע כחולי רע הוא פושט בגוף הנה והנה חוקר על מומי חבירו ומעלים זכיותיו:

נא שער לשון הרע והרכילות.

(א) **אמר** החכם שאדם דבר באדם אחד אצל אחד מהגדולים. אמר לו הוריתני על רב מומיך במה שאתה מרבה לספר במומי בני אדם. כי מחפש המום איננו מחפש אלא כפי אשר בו מומיו: (ב) ואמר אדם לחבירו הגיעני מה שאתה מדבר בי. אמר לו אם כן אתה נכבד עלי מעצמי: (ג) ואמר אדם לחבירו אני רוצה לרחקך על מה שמדברים בך בני אדם. אמר לו לא שמעת שדברתי בהם אמר לו לאו. אמר לו אם כן אותם הרחק: (ד) ואמר שאדם אחד האשים את חבירו על דבר ששמע עליו. והתנצל לו ממנו. אמר לו הגיד לי נאמן. אמר לו אלו היה נאמן לא היה רכיל: (ה) ואמר אדם לחבירו הגיעני מה שדברת בי. אמר לו נפשי יקרה יותר בעיני: (ו) ואמר החכם מי שיאמין אל הרכילים

לא

מח שער הקנאה.

(א) **אמר** החכם מפתיחות הנפש שתקנא באוהב על טובתו: (ב) ואמר הקנאה לבני אדם כחולי לגוף והיא מביאה לידי שחפת: (ג) ואמר החכם לבנו בני השמר מן הקנאה כי היא נכרת בך ולא תהיה נכרת בשונאך: (ד) ואמר לא ראיתי חומס נפשו כמקנא. אבלו מתמיד ונפשו דואבת. ושכלו חסר. ולבו הומה: (ה) ואמר כל אדם אוכל לרצין חוץ מן המקנא על הטובה שאיננו מרוצה אלא בסורה. והמקנא הוא אשם בעבור שהוא שונא מה שהבורא חפץ. ומתקצף מיתרון רוע לבב על אשר נתן לזולתו ומנע ממנו: (ו) ואמר כל שנאה יש תקוה לרפואתה. חוץ משנאת מי ששנאתו מקנאה: (ז) ואמר המקנא ימיו מעטים מפני שדואג למה שלא יזיקהו ולא יועילהו וימות ביגון: (ח) ואמר אדם לחבירו אני אוהב אותך. אמר לו ולמה לא האהבני. ואת אינך מאנשי אומנותי ולא מקרובי ולא משכניי ופרנסתי ע"י זולתך: (ט) ואמר אל תקנא באחיך על אשר לו. כי הוא ינעם בחייו. ואתה תשבע ראגה ונדודים: [י] ואמר דייך מן המקנא שיאבל לשמחתך ולטובתך:

מט שער החנף.

(א) **אמר** החכם מי שמתקשט במה שאין בו יגלהו עדי הבחינה: (ב) ואמר מי שמתקשט במה שאינה כטבעו רוצה להכריח

אל יצריכך אל הנבלים מבני אדם: (ו) ואמר שהיה החכם מתפלל אל תצריכני אל הרעים שבבני אדם. ואם תצריכני לאחד מברואיך יהיה אל הטוב שבהם. והפנים והנפש הנדיבה שבהם. והלשון המתוקה שבהם. ואשר לא יזכור לי טובתו מהם: (ז) ואמר החכם לבנו התפלל אל אלהיך שלא ישים טרפך ע"י הרעים בריותיו כי זה מרע מזל: (ח) ואמר מי ששואל יותר מצרכו וערכו. כדאי הוא שימנעו ממנו: (ט) ואמר הכילות גריעוה. והחריצות הפסד. והטהירות טעות (י) ואמר מי שהאריך לך מועדו ומנע ממך טרפו וטובתו בצורה המצויירת המצא כמוהו: (יא) ואמר כשתשאל שאילה מן הכילי ימנע ממך וישנאך: (יב) ואמר השואל מן הכילי הוא יתר פחות ממנו: (יג) ואמר אכסנאי הכילי לא יפחד מן הקובסא ולא יצטרך אל המרקחת: (יד) ואמר מי שמתאכסן אצל הכילי תתענה בהמתו ואיננו צריך להיפנות: (טו) ושאל המלך אחד משריו מה הרע שבדברים אמר לו הרש. אמר להם הכילות שאיננו סר מבעליו עד שיורישו הקלון: (טז) ואמר המבקש מן הכילי בקשה כמבקש לצוד דגים במדבר: (יז) והיה אחד מהנדיבים אומר לחביריו בשתצטרכו לי בדבר אל תבקשוהו ממנו פנים אל פניכ. כי אינני רוצה שאראה בכם זולות השאלה. אבל כתבו אלי שאלתכם באגרת: (יח) ואמר לא לקח המחלל הדר פניו בשאלתו תמורה. ואם הגיעה בה להעשיר: (יט) ואמר אם תשקל השאלה עם המתנה תכריע השאילה את המתנה: (כ) ואמר כשתשאל שאל מאנשי הנדיבות והחסד. ואל תשאל מהכילי כי איננו שמח בשאילתך:

אמר

רודף אחריו כי אם מעט מזער. מה תשיג מהעולם האחר שאינך רודף אחריו:

מו. שער הרש.

(א) **אמר** החכם אין רש יותר ממי שאיננו שמח בחלקו ולא תשבע עינו: (ב) ואמר אין רש כעשיר שלבו בטוח מן הרש. ואמר הקבר ולא הרש: (ג) ושאלו אדם אחד איך ענינך. אמר ומה יהיה ענין מי שאבד מטונו ונשאר מנהגו: (ד) ואמר תן למי שתרצה תהיה נגידו. והתיאש ממי שתרצה תהיה כמוהו. וכבד מי שתרצה תהיה מכובד ממנו. ותצטרך למי שתרצה תהי' נקל בעיניו: (ה) ואמר כשימעט הון האדם אין בניו רוצים את דעתו. ומשיבין את דבריו ואת מצותיו:

מז. שער זלות השאלה.

(א) **אמר** החכם אל תחשוב מה שתמצא ידך ותגיע אליו יקר ממה שתחלל בו מעלתך ותכלה זוהר פניך. כי מה שחסרת גדול ממה שהועלת: (ב) ואמר טעמתי מרירות כל הדברים ולא מצאתי מר מטעם השאלה: (ג) ואמר החכם מה הפצע שאין רפואה לו. אמר כשיצטרך הנדיב אל הנבל וימנע ממנו: (ד) ואמר חסרון הצורך טוב משאלתו ממי שאינו ראוי לשאול ממנו והרעה הגדולה בשלא תפיק רצון: (ה) ובא אדם אחד אל החכם. ואמר לו אני רוצה שתתפלל אל אלהיך שלא יצריכני לבני אדם. אמר לו. אי אפשר שאין מצטרכין לבני אדם. אבל האלהים אל

אור הנוף: (ס) ואמר כי נמצא בארץ ערב כתב כתוב על שלשה
קברים על האחד כתוב עליה. איך ינעם בחיים מי שיודע כי הבורא
ידינהו על הטוב ועל הרע. ויגמלהו כפעלו: (סא) ועל הקבר השני
כתוב. ואיך ינעם בחיים מי שיודע כי המות יבוא פתאום. ויסירהו
ממלכות וגדולה. וישכינהו בבית חשך המעותד לו: (סב) ועל השלישי
כתוב. ואיך ינעם בחיים מי שהולך אל מערה שמכלה מראהו.
ומשנה זוהר פניו ומכלה גופו ועצמותיו: (סג) ואמר החכם כמה
פוגע ביום שלא ישלימהו. ומיחל למחרת ואיננו מימיו: (סד) ואמר
אלו הייתם רואים קצביו והליכותיו הייתם מואסין הממון ותהפוכותיו:
(סה) ואמר בן אדם מורח במה שיניח ליורשיו והקבר יורש במה
שיטרח לו האדם: (סו) ואמר הטוב שבעולמך מזוג. לא תאכל ממנו
דבש כי אם מעורב בארס. וכאשר ישלם דבר שתקוה הועלתו צפה
לסורו כשתשמע נשלם: (סז) והתפארך בעולם הזה הוא הביז
והחסרון ויראת האל העוז והכבוד:

מה. שער החריצות.

(א) אמר החכם מי מבני אדם דאגתו ארוכה. אמר מי שאין לבו
בטוח בטרפו: (ב) ואמר הדואג שלא יתם יגנו. והיגע אשר
לא תהיה לו מנוחה. המגביר זולת החריצות על יקר ההסתפקות.
והמבקש יותר מדי ספוקו. והומד בני אדם במה שחננם הבורא:
(ג) ואמר שחכם אחד עבר על אדם אחד. אמר לו היאך חריצותיך
לעולם. אמר אני רודף אחריו: (ד) אמר לו השגת ממנו דבר. אמר
לו לא כי אם מעט מזער: (ה) אמר לו אם השגה מהעוה"ז שאתה
רודף

אל לבך דאגת יום שלא בא. שאם יהיה מימיך יביאוהו הבורא על כרחך: (נג) ואל תתמה על קיבוץ הממון כי כמה בני אדם מקבצין לבעלי נשותיהן. והמעטת האדם על עצמו ריבוי באוצר זולתו. והמשכיל מי שנוכח בדברים האלה ועשה כהם: (נג) ואמרו שנמצא בארץ יון על שער מדינה חרבה אבן כתוב עליה בכתב יוני. בן אדם אלו היית מעיין במעט מה שנשאר מימיך היית מואס במה שתקווהו ממעט מאייך. והיית מקצר מחריצותיך והתחבולותיך: (נד) כי אחריתך להחרט יום שתמעד רגלך וימסרוך בני ביתך ואנשיך ויניחוך קרוביך. ויפרדו מעליך. אוהביך. ולא תשוב עוד לביתך. ולא תוסיף עוד במעשיך: (נה) ועוד היה כתיב בה בן אדם רצית מן העולם בתאוה כלה. ומנעמותיו במה שהוא חולף ומהונו במה שהוציא. תקבץ לנפשך העונות ולבני ביתך הממונות. וכאשר תמות תשא עונותיך אל קברך ותניח ממונך לבני ביתך: (נו) ואמר אדם אחד לחכם כמה רשך גדול. אמר לו אם היית יודע מה הוא הרש היתה טורדת אותך ההמלה על נפשך מההמלה על החכם: (נז) ואמרו שחכם אחד היה במדינה והיו אנשיה בצרה גדולה. והיה מדבר דבריו ולא היה מרגיש לצרה. אמרו לו הלא תצטער במה שבני אדם בזמן הצער. אמר להן לא. אמרו לו ולמה. אמר אם הייתי רואהו בחלום לא הייתי מרגיש בו בהקיץ. על כן לא אצטער על זה שאני רואה: (נח) כי כאשר אסיב אל השכל האמת יהיו כל עניני העולם כחלום. והעצה הברורה כהקיץ: (נט) וכמו שהנר עין האור כן השכל עין הנפש. וכאשר השמש אור העולם כן הנפש

אור

בהם: (מא) ואמר שהמלך הודו נתן לאחד מעבדיו העומדים עליו כתב. ואמר כשתראה אותי כועס הרבה תנהו לי: (מב) והיה כתוב בו. הרפה כי אינך אלוה. אבל אתה גוף כלה שיאכל קצתו את קצתו. וישוב בקרב רימה ועפר: (מג) והיה למלך שבא עבד קטן. ציוהו שיעמוד לפניו בעת שיצוה להכות בני אדם בשוטים. ויאמר אדוני זכר יום הדין: (מד) ואמר שחכם מכר קרקע בשמונים אלף דינר. אמרו לו למה לא תקצה הממון הזה לבנך: (מה) אמר אני אשימנו כולו מטמון לעצמי אצל הבורא וישים הבורא מטמון לבני. ונתן אותו כולו לצדקה: (מו) ואמרו לחכם מת פלוני בעוד שהוא בחוזק בריאתו. אמר הישנו בריא מי שהמות תלוי בצוארו: (מז) אמר שחכם ראה אדם אחד דואג. אמר לו אם דאגתך על העוה"ז, כבר הניח לך ממני הבורא. ואם דאגתך על העוה"ב הבורא יוסיף לך דאגה: (מח) ואמר כאשר יבחן הנלבב את העולם ימצאנו אויב שלובש כסות אוהב: (מט) ואמר שחכם חלה. שאלו אותו היאך עניניו. אמר ומה יהיה ענין מי שרוצה ללכת בדרך רחוקה מבלי צדה, וירד אל ביר במדבר שממה מאין מים. צווה לבא לפני המלך שהקדים להתרות בו מבלי טענה, ומי שפוגע באלה הצרות מה יהיה עניינו: (נ) ואמר לו ואחר כל זה מה יהיה. אמר מי שקנה הרב במעט יהכיר כל אלה הצרות. ומשל בתאות העולם הקטן בעבור העולם הגדול. אשריו ואשריו: (נא) ואמר שנמצא בארץ רומי אבן כתוב עליה בכתב רומי. בן אדם עשה בעוד שתוכל לעשות. והשלך על הבורא יהבך. ואל יביאך רוב תאותך לחטוא. ואל התן

אל

והיא מרמו: (כז) וכן האדם בעוד שהוא מתעסק בעולמו בבלתי עבודת הבורא הוא חושב שהוא קונה והוא מפסיד מפני שהוא נתבע על מעשהו: (כח) ואמר מי שלא דאג על מה שלא הגיע לידו. נח בו נפשו. וזך שכלו. וארכו ימיו: (כט) ואמר התחלת מקראי האבל אהבת העוה"ז: (ל) ואמר מי שהתאבל על העולם התקצף על אלהיו אמר אדם אחד שאמר לחכם צוני הורני אמר לו אל תהי שמח במה שהגיעך מן העולם. אל תדאג על מה שלא הגיע אליך ממנו. והיה שמח כמה שהקדמת ודואג על מה שהנחת. ופחד ממה שאחר המות: (לא) ואמר שים ההרטה מרתך, תגיע אל השמחה באחריתך: (לב) ואמר איזהו חמצליח בסחורתו הטובה אמר זה המוכר הכלה בקיים: (לג) ואמר מוטי העולם שאינו נותן לשום אדם מה שראו לו. או יוסיף לו. או יגרע לו: (לד) ואמר מי שמתחכם לדבר בעבירה יהיה רחוק מתאותו. וקרוב אל מגורתו: (לה) ואמר מי ששם עבודת הבורא מסחרו יבואהו הרוח מבלי קרן: (לו) ואמר הפרישות מעוה"ז פנאי הלב ומנוחת הגוף. ואהבת העולם טרדת הלב ויגיעת הגוף, ומי שידע בוראו לא ידאג לחסרון. ולא ישתומם לא מן הטרף ולא מן בני אדם: (לז) ואמר מי ששם דאגתו אחר הבורא יעבור ממנו דאגת העולם הזה ודאגת העוה"ב: (לח) ואמר לכל לבב יש דבר שמטרידו והטרדה בעולם משברת העצמות ומכלה הכח: (לט) ושאלו לחכם האיך עניניך. ואמר מה יהיה ענין מי שהוא כלה בעמידתו. ונגיע בבריאותו. ונפגע מצד בטחונו: (מ) ואמרו לחכם פלוני קנה הון גדול. אמר קנה ימים שיוציאנו

בהם

שיכבדנו יקל אותו. מפני שאחרית עשרו רש, וסוף גדולתו שפלות. ועקב שלותו מדוה. והאדם בו כפרי באילן: אם לא יפסד באחד מפגעים כאשר יבשל יבול: (יד) והוא עוד כמי שסיבבוהו החיות ופגע האויבים בכל מוצא ומבא שאם ינצל בקצתם יטרפוהו קצתם: (טו) ומי שהוא יודע העולם הידיעה הזאת לא ישמח לטובו. ולא ידאג לרעתו. כאשר ואמר החכם העולם רבו יגונים ומה שיהיה בו משׂשׂון הוא ריוח: (טז) ואמר איזה הוא נדיב אמר מי שהתנדב בעולמו להקן אחריתו: (יז) ואמר חשוב לעולמך כאילו תחיה עולם. ולאחריתך כאילו המות מחר: (יח) ואמר אין במדות הטובות כשתים. יגיעה ללא עולם ושפלות ללא זולות: (יט) ואמר הגדולה עם השפלות. והכבוד עם היראה. והעושר עם ההסתפקות: (כ) ואמר החכם לחביריו יהיה נקל בעיניכם המות כי מרתו כיראתו. ואמר רפואת הנפש. האמת והצדק ונזקה השגת התאות הבהמיות: (כא) ואמר מותו ברצון תחיו בטבע ואמר המות שתי מיתות. מיתה רצונית. מיתה טבעית. וממית נפשו מיתת רצון תהיה מיתתו הטבעית חיים לו: (כב) ואמר מי שאוהב נפשו ימיתנה מרצונה: (כג) ואמר מי שאוהב את הקנינים מקור האבל המעטו בקנינים תמעט דאגתכם: (כד) ואמר טוב שתכאב לאנשי הצרות משתשמח לאנשי הנעימות (כה) ואמר דמיתי האדם בבקשת העולם כצמא שהגיע אל מים מלוחים כל אשר שתה מהם הוסיף צמאו: (כו) ואמר דומה האדם בבקשת העולם לכלב רעב מצא עצם לעם אותו. יצא הדם מפיו והוא מיצץ הדם וחושב כי הוא מן העצם.

והיא

לבני אדם. ועשיר בשמחתו בחלקו. ומניח לגופו בהוצאות העולם מלבו. ומגיע אל בקשתו בלא טירח ובלא עמל: (ג) ואמר אין ראוי לחכם שישמח לרוב הממון ולא שיאבל על מיעוטו. אבל ראוי לחכם שישמח בשכלו. ובמה שקדם ממעשיהו הטוב, מפני שהוא בטוח שאין שוללים אותו ממנו. ואיננו נתפש על זולתו: (ד) ואמר בקש מה שאתה צריך לו. ועזוב מה שאינך צריך לו כי בעזיבת מה שאינך צריך לו השגה מה שאתה צריך לו: (ה) ואמר מי שאוהב החיים יהיה שפל: (ו) ואמר זכור עם כל טובה סורה. ועם כל צורה התקוה לאל שיעבירנה כי בזה תתמיד הטובה ותנצל מן החטא: (ז) ואמר מי שאינו רוצה בגזירת הבורא נפשו דואבת על העולם. ומי שאינו רואה שיש לבורא עליו טובה אלא במזון זכסות הוא בער. ומי שמביט אל מה שיש ביד זולתו תארך דאגתו. ואינו מעלה לכעסו ארוכה: (ח) ואמר מה יתרון הרש על העשיר כי אינך רואה אדם שממרה הבורא להתרושש אך להעשיר: (ט) ואמר אין האדם הומה על העולם עד שתרבק בנפשו ארבע מדות. ויש שאינו מגיע אל עושר. ודאגה שאין לה סוף, וטרדה שלא יכנה ממנה. ומאויים שאין להם תכלית: (י) ואמר מי שיקרה נפשו בעיניו קטן העולם בעיניו: (יא) ואמר איזה היקר בבני אדם אמר מי שאינו משגיח על העולם ביד מי הוא: (יב) ואמר ממה שייטיב החיים וידחה האבל, שידע האדם ערך העולם אצל עצמו. וערכו אצל העולם: (יג) שכבר נאמר כי מי שיקל אותו יכבדנו. ומי

שיכבדנו

מבלעדי מוסר: (נד) ואמר שלשה ראוי להמול עליהם יותר מכל אדם. דעתן שמנהיג אותו משוגע. וצדיק שמושל בו רשע ונדיב שהוא צריך לנבל: (נה) ואמר שהאדם תפס על חבירו בקהל ואמר לו הגיעני כי דברה בגנותי. אמר לו חברת הרעים מביאה לחשוב רע על הטובים: (נו) ואמר שלשה אינם נודעים אלא בשלשה דברים העניו בעת הכעס. והגבור במלחמה. והאוהב בעת הצורך אליו: (נז) ואמר שמלך אחד ציוה להרוג אחד משריו. ומצא בחגורתו כתוב. אם הגזירה אמת החריצות שקר. ואם הבגד בטבע. הבטחון בבלתי אנשי האמונה עצלה. ואם המות אורב לבני אדם. הבטחה בעולם שגעון: (נח) ואמר החכם אין רש ורעב כחריצות. ורעבון הנפש. ואין עושר כמו הסתפקות. ואין שכל כמו ההנהגה. ואין חסידות כיראה. ולא יופי כדעת הנוחה: (נט) ואמרו אל תשיב אל הכסיל כטעותו כי תלמדנו חכמה וישנאך: (ס) ואמר אני ירא מחמום מי שאיננו מוציא עליו עוזר זולתי הבורא: (סא) ואמר החל בנפשך למונעה מתעותה. ובאשר תמנע תקרא חכם. ותהיה תוכחתך נשמעת אם תוכיח, וימשכו בני אדם אחר דבריך. וילמדו ממעשיך: (סב) ואמר כשיתקבצו לאדם היראה והצדק אין מזיק לו החסרון:

מד. שער הפרישות מעולם הזה.

(א) **אמר** החכם מזילות העוה"ז על הבורא שאין ממרים אותו כ"א בו ואין מגיעים אל מה שיש אצל הבורא כ"א בהנחתו:

(ב) ואמר אין מבקשין העולם אלא לעושר ולמנוחה ולכבוד. ומבקש העולם לא יגיע אליהם. והפורש ממנו יהיה יקר בעזיבת הבקשה

לבני

דברים מרגישין עמהם בגירות, המוסר הטוב, והתרחק מן ההזיק וסור מהעבירות: (לט) ואמר החכם לבנו בני הכן כספך ומחיתך והורתך ליום מועדך: (מ) ואמר ירא מישיבת הכסיל כאשר תבטח בישיבת החכם: (מא) ואמר מי שהוא סובל חברת הכוזב הוא רע ממנו. והרשע איננו שם על לבו מה שידבר. והירא הוא פיקר דבריו: (מב) ואמר מי שישמר מן הכזב מושל בלשונו וימעט חטאו: (מג) ואמר כאשר ישבחוך, בני אדם במה שאין בך. דאג ואל השמח: (מד) ואמר מי שמתרחק מן החטאים נצל מן המומים: (מה) ואמר טוב רחוק נאמן מקרוב מרמה: (מו) ואמר על כל דבר שלטין ואין להתחבר על הנכונה כשאילת העצה. ולא התמדת הטובות בדבר כהענקה: (מז) ואמר מי שגנה שבח עצמו בגלוי ישבח לו בסתר. ומי שהראה מום נפשו וכבר שבחה:(מח) ואמר וכשתראה אדם מספר בך טיבה שאין כך אל הבטח בו: (מט)וכשתראה שני בני אדם מתחברי' שלא לשם שמים סופם להפרד שלא לש"ש: (נ) ואמר דין הכסיל שהוא משבח להפך מה שיודע המשובח בעצמו: (נא) ואמר מי שהיו בו שלשה דברים כבר נשלמה אמונתו. כשהוא רוצה אין רצונו מוציא אותו אל השקר. וכשהוא כועס אין כעסו מוציא אותו מן האמת. וכשהוא יכול אינו שולח יד במה שאינו שלו: (נב) ואמר שני דברים לא יתחברו. הנפש הטובה. והכילות: (נג) ואמר ששה אינם נמלטים מן הדאגה. עשיר שנורש. ועשיר שמפחד על ממונו. והנוטר והחומד. ומי שמבקש מעלה שאין ראוי לה. ומי שמתחבר עם אנשי המוסר

מבלעדי

דבר האלהים. פן יקשה לבבכם. כי הלב הקשה רחוק מהאלהים. ואל תביטו בחטאי בני אדם מפני שאתם גדולים. והשכחו חטאיכם: (כה) ואמר מי שנקה מן שלשה לא יחסר שלשה מי שנקה מן הכעס יגיע אל היקר. ומי שנקה מן העברות יגיע אל הכבוד ומי שנקה מרוב התאוה. יגיע אל הגדולה: (כו) ואמר מדות האדם מקראי לבבו. וכפי עצת האדם ושכלו תהיינה מדותיו: (כז) ואמר כפירת הטובה גבלה. וחברת הכסיל רעה חולה: (כח) ואמר לא נוקש אדם שהכיר ערך עצמו. ולא התחרט מי שעצם עיניו: (כט) ואמר מי שהוא חושב טוב על בני אדם איננו מבין עניני הזמן: (ל) ואמר: לא תשלים החכמה לאדם עד שיהיה מוקדם בשלשה. מאוחר בשלשה. נקי משלשה סומך על שלשה: (לא) השלשה המוקדמות. השכל. הענוה. והדבר: (לב) והמאוחרות. החנף. והמהירות. ועזיבת המיעצה: (לג) והשלשה שיהיה נקי מהם. החמדה. והחשק. והכזב. כי מי שיחמד יאהב· ומי שחשק תעה. ומי שכזב לא יועיל בכזבו ויחשד באמת: (לד) והשלשה שיסמוך עליהם: אריכות אפים. והשתיקה. והסבל: (לה) ואמר החכם מי שיוכל למניע עצמו מארבעה. ניצול מארבעה: המהירות. והעיקשות. והגאוה. והעצלה. כי פרי המהירה החרטה. ופרי העיקשות העזות. ופרי הגאוה השנאה. ופרי העצלה בשלון · (לו) ואמר מי שהתרפה לא יגיע אל הרפואה: (לז) ואמר מי שמתקן את סתרו יתקן הבורא גלויו. ומי שמתקן ענין אחריתו יתקן הבורא ענין עולמו ואחריתו. ומי שמתקן מה שבינו לבין הבורא יתקן הבורא מה שיש בינו ובין בני אדם: (לח) ואמר החכם שלשה

דברים

במושבך שני אנשים חולקין לנצוח: (ד) ואל תשמח בנפול אויבך. כי לא תדע מה יבואך: (ה) ואל תראה היכולת בעת הגבורה. כי אינך יודע איך יחזור הזמן עליך: (ו) ואל תלעג לטעות זולתך. כי אינך מושל באמרי פיך: (ז) וקבל טעות בני אדם בדמות הנכונה כפי יכולתך: (ח) ואל תתן אהבתך לאוהבך בפעם אחת: (ט) ושים האמת תמיד לעומתך הנצל כל ימיך ותהיה לעולם בן חורין: (י) ואמר החכם לבנו בני דע כי ראש האמונה יראת האלהים. ושמור מצותיו: (יא) בני דע כי האלהים יעד השפלים להגביהם והגבוהים להשפילם. על כן השפל עצמך כדי שינשאך האלהים: (יב) בני אל תאחר התשובה כי המות יבוא פתאום: (יג) בני אל תמכור אשתך ביופי אשת זולתך. כי החשק מתעה השכל וכבר התעה מי שהיה חכם ממך: (טו) בני חשוב נפשך רש ואם תהיה עשיר. מפני שאתה נפרד מן העושר: (טז) בני אל תעמוד לפני אדם כשהוא כועס. ולא בפני הנהר כשהוא שוטף: (יז) בני אל תגזור דבר עד שתיעץ את מי שיישר אותך: (יח) בני ירא מרעי בני אדם והזהר מטוביהם: (יט) בני שים קניניך בעולמך אשה טובה. וחבר טוב. תנוח אל האשה בבואך. ואל החבר בצאתך: (כ) בני אין עושר כבריאות ולא נעימות כלב הטוב: (כא) ונאמר מי שקפץ ידו מן הדלים ישלים האלהים בממונו אחרים: (כב) ונאמר הנדיבות ההרגשה הנכונה עם קבלת ההתעלמות: (כג) ונאמר הענינים שלשה. ענין שטובתו נראית. דבק בו. וענין שרעתו נראית. סור ממנו. וענין שיש בו ספק השלך יהבך בו על האלהים: (כד) ואמרו אל תרבו לדבר מבלי

זכר

(כז) ואין מנהיג לבני אדם כבעל הנסיונות המשכיל. ואין איהב נאמן כנדיב. ולחכם לב יקרא נבון. ולא למד האדם אלא שידע. והיתום יתחכמוך במה שלא ידעת. ולא יועיל המוכר למי שאינו מבין: (כח) ואמר החכם כשתשאל על אדם תשאל מי רעהו. כי כל אדם יעשה מעשה רעהו. על כן כשתהיה בתוך עם התרע לטוב שבהם ואל תתרע לרע פן תרע כמוהו: (כט) ודע כי האויל אם יהיה נמצא לא ישאלו עצתו. ואם יפקד לא יפקד. ולא יהיה נכבד כל ימיו: (ל) ואם יהיה במושב החכמים ישמע הדברים ולא יבין ויראה הענינים ולא ירגיש: (לא) השמר לך בני מהתעלם מן החכמה. ומגעול בה: (לב) והזהר מן הדיבור הרע במושבות ומן השיחה לפני חכמי תורה. ומן השחוק בתוך החכמים: (לג) ושמע לחכמי תורה. והכנע לחכם. וכבד לגדול. ורפה כנפך לקטן. ועזוב החנף והגאוה. כי הם מזיקים לאדם. והן מן השגעון וקלות הדעת: (לד) ודע כי מדות הנדיבים אהבת בני אדם והתעלם ממומיהם. ועזיבת הנטירה לחוטא. והמחילה למריע. והסברה פנים לדל. וכבוד האוהבים: (לה) ואל תחפש על עניני בני אדם. ואל תחקר על הדברים. והסתכל במה שצויתיך. וצורך יעזרך:

מג. שער מצות החכם לבנו.

(א) אמר החכם לבנו. בני אל תקבל השררה על אנשי עירך. ולא תבזה לדבר הקטן כי יבוא לידי גדול: (ב) ולא תחלק עם אדם כעסן. כי אתה מצער אותו: (ג) ואל יתקבצו במושבך

והגיע לדברים הנעלמים: (יג) ויאמר אמר החכם לבני דע כי המוסר ראש השכל והשתיקה כללות החכמה: (יד) ובקשת החכמה פתח הטובה. ומלבוש האהבה. ובקשת האולת פתח הרעה. ומלבוש השנאה: (טו) והמחילה טובה. והאמונה תפארת לאדם והיושר הטוב שבדברים: (טז) והחכמה גדולה טובה והכזב מפתח האשמים והחנף גורם רעה והגאוה שנאה: (יז) והעבירות מסבבות הטעות. והפתיות מליצות העצה. והליצנות רעה מרע המוסר. ודע המוסר מרוב הבזיון. ומצמיח הגאוה: (יח) ורב השחוק סימן הסכלות. מי שהראה שיניו נתמעט מוראו: (יט) והשקר מעשה הקצר. והמבוא הרע הכסל. ואהבת הרעים מפסדת האמונה: (כ) ואהבת הטובים מוסיפה השכל ומחיה הלב. ושובבת הרעה. ומאירת הפנים. ומפרסמת הטוב: (כא) ומוסר מוסיף בינת המשכיל. וכמה איש שכל מבלי מוסר בוז לו בשכלו. ולא הועיל השכל מבלי מוסר. ואלו קונה מוסר הוה מוסיף מעלה ושכל וידיעה: (כב) ולולי המוסר היו בני אדם שוים אבל יתרון קצתם במוסר הטוב: (כג) ואדיעך כי השוטה אין לו רפואה. והוא מדוה שאין לו תקנה: (כד) והמשכיל פאר לעצמו. וברכה לנפשו. וכבוד לביתו. ותפארת לחבריו. ויקר למשפחתו והוא מנשא את נפשו ומכניעה כאשר יחפץ: (כה) ואם יהיה המשכיל רש ויהיה לו לדבר אל המלך ישב עם הגדולים. ויכנס עם השרים. וישבחוהו בני אדם. ויתאוו חבריו. ויתפארו בו אוהביו. ויראו אותו שונאיו. והוא מיסר את נפשו ורועה אותה: (כו) ואמר חכם אין למשכיל מוכיח נפשו כנפשו ואין לכסיל מוכיח כמשכיל:

ואין

מא. שער אבדת אוהב הנאמן.

(א) **אמר** החכם שני דברים אין בעולם יותר מעטים מהם. ובכל יום ויום יוסיף מיעוטם ממון מהתר שתוציא אותו לשם שמים, ואוהב נאמן שתבטח בו: (ב) ואמר אדם לחכם הורני על אדם שאשב עמו. אמר לו זאת אבדה שאיננה נמצאה:

מב. שער הורות דרך ישרה.

(א) **כתב** החכם אל בנו. שלום לך בני. הבן כתבי ותן לבך לעצתי הטובה. ותוכחתי אל תמאס: (ב) והטה אזנך לאמרתי. ועשה מה שכתבתי. תשכיל ותצליח: (ג) ואל תתעסק בזולתו. ואל תשתדל בבלעדיו. ואל תחשוב בלתו: (ד) ודע כי החכמה בלימוד. והלימוד בהבנה בחכמה. וההתמדה. והחריצות: (ה) כי הראות אינן עורות. אבל הלבבות הם העורים: (ו) על כן עיין בכתבי. וחשוב במה שיש בו. כי לא תועיל פקיחת העין כאשר יהיה הלב עור: (ז) ולא יעזו בריאות האזן ולא יועיל גודל הגוף וארכו כשיהיה הלב רק מן השכל: (ח) הלא שמע' החכם אמר אין ראית העין מועילה כשהלב עור: (ט) וכמ' יש מבני אדם שירהיבך מראהו וכאשר ידבר יחשב לאלם: (י) ודע כי המוכיח את שאינו נוכח. והמלמד את שאינו למד. כמנגן בין המתים. או כצועק אל הגלולים: (יא) והמשכיל הנלבב יספיק לו המעט מן התוכחות. והמלה האחת מן החכמה יקבצנה להרבה וישים הדברים דמיונים. וישקל קצתם בקצתם: (יב) והכמות הנסיונות והחב לבבך לדעה.

והרגש

קונה בני חורין בטובתו : (כג) ואמרו מי שהתמיד חמשה יגיעוהו ויבטיחוהו . התרחק מהזיק . הדעת הנוחה והתרחק מן החנף. והמוסר הטוב. והמעשה הטוב : (כד) ואמרו הגדול שבבני אדם מי שדעתו נוחה מכולם ואחוזתו טובה מכולם :

לט שער ביקור האוהבים.

(א) **אמר** החכם מי שמניח ביקור אוהבו חומס נפשו : (ב) ואמרו מי שמבקר מי שיכבד עליו יפגע בוז וקלון: (ג) ואמרו בקר לעתים רחוקים תוסיף אהבה : (ד) ואמר אם תרצה שישנאוך בקר תמיד. ואם תרצה שיוסיפו בך אהבה בקר לעתים רחוקים : (ה) ואמר טרח מיל לבקר חולה. וטרח שנים להכנסת שלום בין בני אדם. וטרח שלשה לכבד הבורא: (ו) ואמר השמר מהרבות הביקור כי היא סבת ההרחקה. כי הגשם יקוצו בהתמדתו ויתפללו עליו כאשר יעצר :

מ שער ביקור החולים.

(א) **אמר** החכם ביקור החולים מן האדם הכבד קשה לחולה יותר מחליו : (ב) ואמרו שאדם אחד בקר החולה והאריך לשבת . אמר לו החולה אם יש לך בביתי מאומה אי אני חייב לך כלום קחנו ולך : (ג) ואמרו על אחד שהיה חולה . ואמרו לו במה אתה כואב. אמר מרוב עוונותי: (ד) אמרו מה אתה מתאוה. אמר להם הכפרה. אמרו לו נקרא הרופא אמר להם הוא החלני :

אמר

אמר לו מעולם לא ישב אדם עמי ופשטתי רגלי לפניו: (י) אמר לו ולמה אמר לו כדי שלא יראה שיש לי עליו יתרון ומעלה וחסד. אפי' אם יש לי עליו מעלה ויתרון וחסד . ולא הרע לי אדם מעולם שגמלתי לו רעה: (יא) אמר לו ולמה. אמר לו מפני שאם היה אדם חשוב ראוי לו והדין עלי למחול לאדם חשוב. ואם יהיה נבל לא אחלל עצמי שידברו בי הנבלים : (יב) ולא שאל ממני אדם דבר ולא מלאתי את שאלתו. וראיתי שחלול פניו תמורת מה שנתתי לו. אפי' אם הייתי יוצא מכל קניני: (יג) אמר לו המלך יאות לך שתהיה אדון בעמך ובזולתם : (יד) ואמר אין הנדיב מי שהתנדב על מי שהתנדב עליו וקרב מי שקרבו. כי זה גמול. אבל הוא נדיב מי שהתנדב על מי שלא התנדב עליו וקרב מי שהרחיקו (טו) ואמר מי שחננו הבורא ארבע מדות אלה לא יזיק לו מה שנמנע ממנו מן העולם דעת נוחה והסדר במזון ודבר אמת. והאמונה : (טז) ואמר שני דברים לא יתקבצו לעולם. הכזב והצניעות : (יז) ואמרו הנפש הטובה והשכן הטוב. והדירה הטובה והבגדים הנקיים. מאריכין ימיו של אדם בטובה : (יח) ואמרו מי שחננו הבורא נפש טובה הוא מבני עוה"ב : (יט) ואמר מה הוא היחס הגדול. אמר גמילות חסד לבני אדם : (כ) ואמרו לדעת הנוחה תהלה והבלית. תחלתה, החכמה ואחריתה השלוה. ומי שדעתו נוחה בטוב. ושמחתו מתמדת. ולא יצערו אותו הפגעים: (כא) ואמרו לפחתים במה היות אדון לעמך אמר בהרבות האכסניא ועזיבת החנף ועזרת הדלים : (כב) ואמר אני תמה ממי שיקנה העבדים בממונו. ואינו

קונה

שחברת החכמות וקבעת הנימוסות והרבה לתמוה ממנו! אמר לו החכם אין מעלת האמת הבגדים החמודות אלא הדיעות הזכות:

לח שער המדות החמודות.

(א) אמרו החכמים המדות החמודות עשר דבר האמת ואהבת בני אדם. ותת לשואל והגמול. והטוב. והנאמות. והכניעה לשכן והפגיעה לחבר וכביד האורח. וראש כלם הבשת: (ב) אמר חכם לחכם כמוך אחוז המדות החמודות בעולם הזה ויועילוך לעולם הבא. מחול לעושה עמך רעה וצוה לעשות הטוב. והתרחק מן הכסילים: (ג) ואמר המדות החמודות שלש עשרה היראה. והכבוד. וההסתפקות. והסבל. וההודאה. והבושת. והנדיבות והגבורה. והקנאה. והצניעות. ודבר אמת. והנאמנות. והסברת פנים: (ד) ואמרו עוד המדות החמודות שבע. הסברת הפנים. והענוה. וכיבוד הקרובים ושיתן הדין מעצמו. בשעת הרצון והכעס. ושיתבייש מחבירו. ושימחול ושימשול ברוחו: (ה) ואמר החכם מי שמדותיו אלה. חייו בנעימים בעוה"ז ובעוה"ב: (ו) ואמר השלמת הצניעות שבע מדות. לשון רכה. וגמילות חסד. והתרחק מן ההיזק. וירוא מן המומים וסור מהלשון הרע. והאמונה. ולכסות הסוד: (ז) ואמר מי שהתנדב יהיה אדון ומי שהוא כילי יהיה נקלה: (ח) ואמר שנדיב אחד נכנס אל אחד המלכים. אמר לי המלך הגידה לי קצת נדיבותיך. ואמר לו הנדיב טוב שתשמע זאת מזולתי ממה שתשמענה ממני: (ט) אמר לו המלך גזור אני עליך שתאמר.

(ד) ואמר הטוב שבמלכים אשר לא יראהו הנקי הטוב שבארצות אשר בו שובע ובטוחות: (ה) ואמר הרע שבממון אשר לא יצאו ממנו. והרע שבחברים המדיח: (ו) ואמר צדק המלך מועיל לעם הארץ יותר משובע הזמן:

לה שער אהבת האמת.

(א) **אמר** החכם מנוחת החכמים במצוא האמת: מנוחת האוילים במצוא השקר. (ב) ואמר באמת קיום כל הדברים. ובשקר סורם: (ג) ואמרו כי שר אחד רצה להרוג חכם אחד שהיה חולק עליו בשקר וכאשר הוצא להרוג ראה אשתו שהיתה בוכה אמר לה ולמה תבכי. אמרה לו ולמה לא אבכה: והורגין אותך על לא חמס בכפיך. אמר לה ואיך היית רוצה שיהרגוני על חמס שיהיה בכפי:

לו שער העושר.

(א) **אמר** החכם יש שתהיה החכמה נמבזה במסכנות והאולת תכסה העושר: (ב) ואמר עושר האדם מכסה את טומיו ומצדיקו בכזביו ושכל הרש נבזה. וחכמתו נחשבת לאולת:

לז שער התפארות הכסילים.

(א) **אמר** החכם הכסילים התפארותם בממון וגנותם החכמה. והתפארות החכמים בחכמה ומוסר. וגנותם הממון והסכלות. (ב) אמרו כי אדם עשיר אחד עבר על חכם והיה לובש בגדי חמודות והחכם היה לובש בלוים, אמר לחכם אתה היא

שחברת

תקוה תועלתם ולא תירא מנזקם. אם תעזבם תקל משאם מעל גופך ולשונך: (כב) ומהם דברים לא תקוה תועלתם ותירא מנזקם: (כג) ומהם דברים תקוה תועלתם ותהיה בטוח מאחריתם. והנה הם הדברים שאתה חייב לדבר בם. והנה בטל שלשת רבעי הדברים: (כד) ואמר החכם כשתדבר המעט. כי כפי אשר ימעטו דברי האדם ימעטו טעיותיו: (כה) ואמר כשתדבר בלילה השפל קולך. ובשתדבר ביום הבט סביבותך קודם שתדבר: (כו) ואמר תנה סודך בשדה ועצתך על ההרים כדי שתראה סביבך: (כז) ואמר מות האדם בכשלון לשונו ולא ימות בכשלון רגליו. כי כשלון לשונו יסיר את ראשו וכשלון רגליו ירפא לזמן מעט:

לג שער יתרון מעלת הדברים.

(א) **אמר** החכם דבר האמת טוב מהשתיקה ממנו: (ב) ואמר כי אנשים גנו לפני המלך אחד הדברים. ואמר המלך חלילה לאל. כי כל מי שיטיב לדבר יוכל לשתוק ולהיטיב: (ג) ואמר לא ימלאנו לבו לדבר אלא מופלג או מחליק: (ד) ואמר יש מלה שמחליק ומשיבה נקמה:

לד. שער המלך.

(א) **אמר** החכם יראו האלהים כפי שיאות לו והמלך לשמוע לו, והתנהגו עם בני אדם בטובה (ב) ואמרו המלך ותורה שני אחים, לא יעמוד האחד מבלתי השני: (ג) ואמר אל תדור בעיר שאין בה מלך נורא שופט צדק, ורופא חכם. ושוק נמצא, ונהר נגר:

ואמר

אתחרט: (ב) ואמר כשאני מדבר דבר הוא מושל בי ובשאיני מדבר בו אני מושל בו: (ג) ואמר על השבת מה שלא אמרתי אני יותר יכול מעל השבת מה שאמרתי: (ד) ואמר מה לִי לדבר דבר שאם יסופר עלי יזקני ואם לא יסופר לא יועילני: (ה) ואמרו יש דבר שמסיר טובה: (ו) ואמר עצלת הדבור טיב מעצלת השתיקה: (ז) ואמר מות במרת השתיקה ולא במדות הדבור: (ח) ואמר אם ההחרט פעם אחת על השתיקה. תתחרט על הדבור פעמים רבות: (ט) ואמר הטוב שבעבודה השתיקה והיחול: (י) ואמרו השתיקה לאדם טובה מן הדבור בלא עתו; (יא) ואמרו ברוב השתיקה יהיה המורא: (יב) ואמרו עצור לשונך כאשר תאצר ממונך: (יג) ואמר כשהמוסר תחסר הדבק בשתיקה: (יד) ואמר ההף האדם טמון תחת לשונו: (טו) ואמר מות האדם בין לחייו: (טז) ואמר עדיפת הדבור על השכל פתוי ועדיפת השכל על הדבור גנות והטוב שיפה אחד את האחד: (יז) ואמרו מי שדבריו יותר משכל יהיו דבריו עליו. ומי ששכלו יותר מדבריו יהיו דבריו לו: (יח) ואמרו שאחד מן ארץ הערב נכנס אצל ישיבה והאריך לשתוק אמרו לו ברין קראוך מחבירי הערב. אמר להם אחי חלק האדם מאזנו לנפשו וחלקו בלשונו לזולתו: (יט) ואמר שחכם אחד היה מאריך לשתוק. כשהיה מדבר היה מדבר ברגילות. אמרו לו יום אחד השמיענו בחסרך הוכן הדברים תועלתם והזקם: (כ) ואמר להם הדברים על ארבע פנים. מהם דברים שתקוה תועלתם והירא מאחריתם. והריוח שבהם ההצלה: (כא) ומהם דברים אשר לא

כרחם: (ב) ואמרו מי שבחר בצדק לדת יהיה לו למגן חזק: (ג) ואמר האמונה תולדות הנדיבות ואמרו נדר הנדיב המתנה מהרה. ונדר הכילי האיחור. והעלילה. (ד) ואמר כשתירא מן החרטה אמור לא קודם הן. וכאשר האמר הן סבול וקיים מה שאמרת. כי לא אחר הן דבר מגונה מאד:

לא. שער הצניעות.

(א) שאלו החכמים מה היא הצניעות. אמר שיתבייש האדם מעצמו: (ב) ושאלו אותו מה הוא הצניעות. אמר שיחום האדם על תורתו. ויתקן ממונו ויעשה שהוא חייב בו: (ג) ושאלו לחכם מהו הצניעות. אמר הענוה והחכמה. (ד) ושאלו אותו מהו הנדיבות והצניעות. אמר הענוה עם שמירת התורה וההנהגה הטובה. והסדר במהיה וסבל הפגעים: (ה) ואמרו לו מהו הצניעות. אמר שלא העשה בסתר מה שתתבייש ממנו בגלוי: (ו) ואמרו מהו הצניעות. התרחק מן העבירות. כי אין צניעות לאדם אם לא יהיו לו בגדים לבנים. ומצניעות האדם תקון ממונו: (ז) ואמר אין תורה אלא בצניעות. והצניעות עזיבת התענוגים: (ח) ואמר אינו יכול לסבול מדת הצניעות אלא מי שרוחו נדיבה: (ט) ואמר תחלת הצניעות קבלת פני האוהב. השנית להראות לו אהבתו. והשלישית לעשות לו הפציו. הרביעית להשתתף עמו בצרותיו:

לב שער השתיקה.

(א) אמר החכם כשאני מדבר אני מתחרט וכשאיני מדבר לא אתחרט

שיתהדר בו. ואם לא יהיה הממון, אשה שתכסה על מומיו. ואם לא תהיה האשה שתיקה שמכסה מומיו. ואם לא תהיה השתיקה הקבר טוב לו: (יג) ואמרו ארבעה שמאבדים את האדם הגאוה והעקשות והעצלה והמהירות:

כח. שער בחינת האהבים.

(א) **אמרו** החכמים האוהב הנאמן מי שהתנדב לך בממונו בעת צרכך. בנפשו בעת צרתך: (ב) ואמרו כשתרצה להתחבר עם אדם הכעיסוהו. ואם יודה לך על האמת בעת כעסו התחבר לו. ואם לא עזוב אותו: (ג) ואמר אל תבטח בהודות מי שתתן לו עד שתמנע ממנו כי הסובל הוא המודה והחרד הוא הכופר:

כט. שער הסתרת הסוד.

(א) **אמר** החכם כל דבר שתסתיר אותו מאויבך אל תגלהו לאוהבך: (ב) ואמר כי איש אחד גלה סוד לחבירו. ואמר לו הבינות. אמר לו הן הבינותי אבל שכחתי: (ג) ושאל החכם היאך הסתרת הסוד. אמר אכחיד המגיד ואסתיר ההגדה. ושאלו את החכם היאך הסתרת הסוד. אמר שמתי לבי קברו: (ד) ואמר החכם לא גלה עלי אדם מעולם סוד שהפקדתיו והאשמתיו. אבל האשמתי את עצמי מפני שהיה לבי יותר צר להכילו בעת שהפקדתיו בלבו: (ה) ואמר מי שלבו צר לשונו רחב: (ו) ואמר סודך אסירך אם תגלהו תהיה אסירו: (ז) ואמר מי שיהיה בין שנים סוד. השלשה איננו סוד:

ל. שער הצדק.

(א) **אמר** החכם מי שבחר בצדק למעיז. יכנעו לו בני אדם על כרחם

אותך לזכות ולא הצריכוני להשיב עליך רע באהבתי אותך :
יז) ואמר איש אחד לאוהבו לא יתקבץ עמי עניך אלא עדי התנצלותך. אף על פי שאחד ברור לי והשני ספק כדי שתהיה לי יד אצלך והקים מעמתי עליך : יח) ואמר הנעלה שבבני אדם שהתנצל מקנות אוהבים, ויותר נעלה ממנו מי שהיו לו ואבדם : יט) ואמר החכם קבל ההתנצלות ממי שבא להתנצל לפניך אם אמת ואם שקר. כי מי שמרצה אותך בגלוי מוקירך ומי שממרה אותך בסתר מכבדך :

כז. שער ישיבת החבורה.

א) אמר החכם השמר מישיבת מי שלא תלמד ממנו טוב :
ב) ואמר ישיבת חברה רעה מקנה המדות הרעות :
ג) ואמרו במה יבחן המשכיל את נפשו. אמר שיסבול חברת האשה הרעה : ד) ואמרו האשה הרעה כמו הזאב. שהוא מחליף שערו ואינו מחליף טבעו : ה) ואמר שמשברים שיראה האדם את האשה הרעה והיא הכיבה : ו) ואמר הזהר משבת עם הכסיל כי כמה פעמים הפסיד הכסיל את הנבון : ז) ואמר כשתשב שב עם הגדולים. כי אין כבודו של אדם נקלה אלא במושב ישיבתו : ח) ואמר מי שהביא עצמו בדבר רע ישיגנו החשד : ט) ואמר מי שמביא עצמו לידי חשד אל יאשים מי שחושב עליו רע : י) ואמר שב עם החכם והאזן אל דבריהם ואל יסורו מלבבך : יא) ואמרו מה טוב לאדם. אמרו שכל שיהיה בו. ואם לא בו השכל. ממון

שיהדר

אותך לזכות ולא הצריכנו לחשוב עליך רע באהבתנו אותך:
(ו) ואמר איש אחד לאוהבו לא יתעכב עמי עונך אלא עדי
התנצלותך. אף על פי שהאחד בריא לי והשני ספק כדי שתהיה
לי יד אצלך והקום טענתי עליך: (ז) ואמר העצל שבבני אדם
שהתעצל מקנות אוהבים, ויותר עצל ממנו מי שהיו לו ואבדם:
(ח) ואמר החכם קבל ההתנצלות ממי שבא להתנצל לפניך אם
אמת ואם שקר. כי מי שמרצה אותך בגלוי מוקירך ומי שמפרה
אותך בסתר מכבדך:

כז. שער ישיבת החבורה.

(א) **אמר** החכם השמר מישיבת מי שלא תלמוד ממנו טוב:
(ב) ואמר ישיבת חבירה רעה מקנה המדות הרעות:
(ג) ואמרו במה יבחן המשכיל את נפשו. אמר שיסכל חברת האשה
הרעה: (ד) ואמרו האשה הרעה כמו הזאב. שהוא מחליף שערו
ואינו מחליף טבעו: (ה) ואמר שבמחסרים שרואה האדם את האשה
הרעה והיא חבורה: (ו) ואמר הזהר משבת עם הכסיל כי כמה
פעמים הפסיד הכסיל את העניו: (ז) ואמר כשתשב שב עם
הנדיבים. כי אין כבודו של אדם וקלונו אלא באיש ישיבתו:
(ח) ואמר מי שהכנים עצמו בדבר רע ישיגהו החשד: (ט) ואמר מי
שמביא עצמו לידי חשד אל יאשים מי שחושב עליו רע: (י) ואמר
שב עם החכם והאזין אל חידותם ואל יסורו מלבבך: (יא) ואמרו
מהו טוב לאדם. אמרו שכל שיהיה בו. ואם לא בו השכל. ממון
שיתהדר

ומי שאינו מכיר ערך עצמו אין טוב בחברתו: (ב) ואמרו מי שרוחו יקרה דעתו נוחה חברתו טובה ואהבתו מתמדת: (ג) ואמרו החברה הטובה מצלת מן הרעות:

כד שער תוכחת האהבה:

(א) **אמר** החכם לא הוכחתי מעולם אדם שלא מצאתיו מחפש על מומו: (ב) ואמר אני אוהב מי שיודיעני במומי ביני לבינו בלבד: (ג) ואמר חבר שיגיד לך מומך בינך לבינו בכל עת שיפגעך טוב לך מחבר שיתן לך בכל עת שיפגעך דינר זהב:

כה שער האהבה:

(א) **אמר** החכם מי שאסף אל אהבתו השלמה בך העצה הטובה לך, אסוף אל אהבתך הזכה בו שתתחיב עצמך לשמוע לו: (ב) ואמר כשיתקיימו השרשים בלבבות יראו הסעיפים על הלשונות ולא תראה לך אהבה ישרה אלא מלב שלם: (ג) ושאל החכם מה היא האהבה ואמרו נטות הלבבות והתחברם: (ד) ואמרו אין נקב המחט צר לשני אוהבים אין רוחב העולם מכיל שני שונאים: (ה) ואמרו כשתרצה לדעת מי יאהבך או מי ישנאך ראה מה יש לו בלבך: (ו) ואמרו מי שהשליך טרחו עליך ומנע ממך טובו אל תאמין באהבתו: (ז) ואמרו לחכם מי מבני אדם תאהב יותר אמרו מי שרבו טובותיו אצלי ואם לא מי שרבו עונותי אצלו

לעזרתו יעזרך ואם תאמר יצדקך ואם תכעס יסבלך. לא יבואך ממנו פגע ולא יחילו לך דרכיו: (יט) ואמר החברים שלשה: חבר שיעזרך בנפשו ובממונו וזה הוא הנאמן באהבתו. וחבר שיקח ממך צרכו ויזיקך להנאה מועטת אל תחשבהו נאמן, וחבר שחברתו הסברת פנים ואהבתו נתינת שלום. ורצונך ממנו מעט ורצונו ממך רב. אל תבטח באהבתו: (כ) נאמר חברת הנדיב מציאה גדולה וחברת הנבל חרטה: (כא) ואמר חברתו של אדם שכלו ואויבו סכלהו: (כב) ואמרו חברת השוטה סכנה ושנאתו שמחה: (כג) ואמרו הסברת פנים תחזק האהבה והעם פנים מעדה לבוש הקבול:

כא שער שאלת העצה:

(א) אמר החכם הטובה שבבהמות צריכה לשבט והכשרה שבנשים צריכה לבעל והרעתן שבאנשים צריך לשאול עצה:

כב שער תפיסת החבר:

(א) אמר החכם אם יחמוס אותך חבירך הפוש עליו בינו לבינך בלבד אם ישמע לך כבר רווחת אם לא ישמע לך אמור לו בפני אחד או בפני שנים שישמע הדברים. ואם לא ישמע לך חשוב אותו חבר פחות: (ב) ואמר החכם אין תוכחת בני אדם מועילה לאיש בשאין מוכיח לו משכלו. ואמר תפוש קודם הגמול:

כג שער בחינת החבורה:

(א) אמר החכם אל תבחר לחבר אלא מי שיכיר ערך עצמו:

ומי

אחד צוה את אוהבו ואמר לו אני ברשותך יותר מידך ונכנע לך יותר מעבדך: (ז) ואמר לחבירי עלי שלשה דברים. שאשים עיני עליו כשהוא בא. ושארחיב לו במושב כשהוא יושב. ושאזין אליו כשהוא מספר: (ח) ואמר המסית אחי ההורג. והרצון אחות השתיקה (ט) ואמר החכם לבנו בני אל תחליף חבר קדמון בחבר חדש בעוד שלבו ישר עמך ואל ירבו בעיניך אלף אוהבים ולא ימעט לפניך שונא אחד: (י) והנה מצאתי כל קניני העולם ומכמניו אובדים. ואין מכמון כמוסר ואין מעוז כחברים על כן הרבה מהעוזרים ועוז ביקר המוסר: (יא) ואמר אדם מבלי חברים כשמאל בלי ימין: (יב) ואמר כשיגיע מות לאחד מחבירי נופל נתח מנתחי: (יג) ואמר חבר הנאמן אשר לא יפתה אותך. ויזיק עצמו כדי להועילך. ואם יראה שחומסין אותך יטרח להצילך: (יד) ואמרו לחכם מי האהב יותר אחיך או חבירך ואמר אינני אוהב אחי עד שיהיה חברי: (טו) ואמרו שלשה ישימו בך אהבתם זכה שתתחילהו בשלום כשתפגעהו ותרחיב לו במושב ותקראהו בחביב אליו מן הכינוים: (טז) ואמר שלשה האולת. שתגנה בני אדם במה שאתה עושה כמוהו. ושתראה בבני אדם מה שנעלם ממך מעצמך. ושתשאל במה שאין צריך לך: (יז) ואמרו החברים שלש כתות. מהם כמזון אשר לא תוכל לעמוד בלעדיו. ומהם כרפואה אשר תצטרך אליו לעתים. ומהם כמדוה אשר אינך צריך לו לעולם: (יח) ואמר החכם לבנו כשיעלה בלבך להתחבר לבני אדם התחבר למי שאם תתחבר עמו יפארך. ואם תכבדהו יהדרך. ואם תצטרך

לעזרתו

בטח מאנשי השכל והנדיבות. וסמוך עליהם. והתחבר למשכיל שאינו נדיב. והשמר ממנו ותועילך בשכלו והתחבר לנדיב שאינו משכיל והועילך בנדיבותו. והועילו בשכלך וברח מן הכילי השוטה:

יט שער ההנהגה.

(א) אמר החכם ההנהגה הטובה שבמדות מגעת בעליה אל מעלות הרמות והמעשים הטובים: (ב) ואמר כי אריסטו כתב אל אלכסנדרום. משול בעם בהטבתך להם תגיע אל האהבה מהם: (ג) כי מושלך בהם בהטבתך יהיה יותר מתמיד ממה שיהיה בהכרחותך: (ד) כי אין הקנין קנין הגופות אך קנין הלבבות: (ה) ובעוד אשר תקנה הלבבות בהטבתך נוטות הגופות עמהם: (ו) ודע כי העם כשייכלו לומר יעשו. השתדל שלא יאמרו. תנצל מאשר יעשו: (ז) ואמר כשהנהיגו בני אדם הנהיגו נדיבי עם בנחת ובכבוד. והנבלים בהכנעה: (ח) כי הנדיב כשתכבדהו תקנהו. ואין תקנה לנבלים כי אם בהכנעה ובזיון:

כ שער החברים:

(א) אמר החכם כשילך עמך חברך בצדק ואמונה מחול לעינו: (ב) ואמר החבר הרע מבקש ההואנה ואיננו מבקש האמה: (ג) ושאל אדם לחכם הורני על מי שאשב עמו. אמר זאת אבידה שלא המצא: (ד) ואמר כל דבר הוא כלום. ואהבת השוטה איננה כלום: (ה) ואמרו אוהבך מי שהלך עמך באמונה ויעץ אותך לטוב ובא עמך מצד שכלך, ולא מצד תאותך: (ו) ואמרו כי אדם

אחד

שיפסוק עליך דבריך אל תספר עמי. כי אין לו מוסר: (י) ואמרו מי שהלאה ליסר את נפעו אל יאשים מי שאינו שומע לו: (יא) ואמר מי שאיננו מקבל מוסר אבד ונעבד: (יב) ואמרו המוסר מעביר מהדעתן השכרות ויוסיף על השוטה שכרות. כמו שהיום. יוסיף על בעלי עינים ראות ויוסיף לעטלף עורון: (יג) ואמר לא ישבתי מעולם במקום שיראתי שאקים ממנו לזולתו: (יד) ואמר הזהר מראש מושבות כי הוא מושב נסיעה: (טו) ואמר המוסר מוסיף סבלות. והסכל משען למשכיל: (טז) ואמר ראוי לאדם שיהיה בוחר בארבעה ויברח מארבעה. שידבר בטוב שבדברים ושיאזין בטוב כאשר ידברו עמו. ושיסביר פנים למי שיפגע. ושילמד לשונו לדבר בטובה (יז) ושיברח מארבעה. כדבר עם הכסיל ומחלוק עם העקש ומתחלוק לשון לנבל ומחברת המשחית: (יח) ואמרו אל תאכיל מאכלך למי שאינו מתאוהו. רצוני לומר אל תספר דבריך למי שאינו פונה אליהם: (יט) ואמרו מי שירבה שחוקו ימעט מוראו: (כ) ואמר מתי יהיה המוסר רע מהפקדו ואמרו כשירבה המוסר ויחסר השכל ויהיו מואסים שיוסיף דבר האדם על שכלו: (כא) ואמר טוב לי לסבול שוטה מחצי שוטה. רצוני לומר שוטה שהוא רוצה להראות שהוא דעתן: (כב) ואמרו חכמי הודו אל תדרוש החברים מבלי אמונה. ולא העולם הבא מבלי מעשה טוב. ולא אהבת הנשים מבלי מוסר. ולא תועלתך בחוקת אלהך: [כג] ואמרו מי ששוקל הדברים שישמע יבין הסתרים: [כד] ואמר מי שמנע מן המותרים ישבה עצתו המשכיל: [כה] ואמר

במח

(ב) ואמרו ראש השכל, ההכרה בין ההוה והנמנע, והנחמה כמה שאינו ביכולת: (ג) ואמר הדעתן מדבר הדברים ומגיע אל תכלית המעשה: (ד) ואמרו הראיה על דעת האדם בחירתו ולא נגמרה אמונת אדם עד שנגמרה דעתו: (ה) ואמרו ראוי למשכיל שיהיה מכיר את זמנו וישמור את לשונו ומתעסק בענינו: (ו) ואמר כתב האדם מורה על דעתו ושלוחו מורה על עצתו: (ז) ואמרו כשיספר לך על צדקת האדם אמור האיך דעתו: (ח) ואמרו מצפון דעת האדם בתוך כתביו ונגלויה בבחינה: (ט) ואמרו דעת האדם נראית בעסקו ורוע מזל האדם במניו:

יח שער המוסר:

(א) אמר החכם היה בן מי שהרצה וקנה מוסר כי אין טוב בשרש מבלי מוסר: (ב) ואמר אין אוהב להפכפך, ולא אמונה לעבד, ולא מנוחה לחמדן ולא סלסול לכילי, ולא חברה לכעסן: (ג) ואמר איזה הוא המגיע מבני אדם אמר מי שהניח המותרים ואחז הדרך הקצרה: (ד) ואמר די בנסיונות מוסר ובתהפוכות הימים תוכחות ובמדות מי שתדע עמו ידיעה: (ה) ואמרו הדעתן לא יבקר מי שהוא כבד עליו ולא יספר באזני מי שאינו מאזין אליו: (ו) ואמר הדעתן כשהוא מבקר מי שהוא כבד עליו איננו שונה לבקרו והשוטה איננו מרגיש בבזיון: (ז) ואמרו הנסיונות אין להם תכלית, והדעתן מוסיף בהם דעת: (ח) ואמר מי שאינו שומע לדבריך סלק מעליו טורח אמריך: (ט) ואמר מי

שיפסוק

השכל: (יד) ואמר לולי שלשה. היו נתקנים עניני בני אדם. זקן שאינו נשמע. ותאוה שאינה נמנעת. וגאות אדם [על] האדם בנפשו: (טו) ואמרו אבדן השכל בין היצר והתאוה: (טז) ואמרו אין עצה עם הקלות. ולא הסכמה עם המחלוקת. ולא מנוחה עם התוחלת: (יז) ואמר מי ששמע לתאותו הפסיד. ומי שהמרה אותה גבר: (יח) ואמרו אם לא תמרה פי האותך הביאך אל מה שיש בו חסרונך ג־עונך: (יט) ואמרו מי ששמע להאיתו כופר ביוצרו. וגדל יגונו. ורבה חרטתו. ונכפל עונשו: (כ) ואמרו התאוה שותפית העורון. (כא) ואמר העצה ישנה והתאוה ערה ע"כ מנצחת התאוה את העצה: [כב] ושאלו אחד מן החכמים איזה מלחמה יותר טובה אמר מלחמת התאוה:

טז. שער החסד.

(א) **אמרו** החכמים מהו חובת השכן שתגיע לו חסדך ותרחיק מעליו נזקך. וחובת הקרוב שתקריבהו כשירחיקך. ותהן לו כשימנע ממך: (ב) ואמרו עשה חסד עם מי שראוי לו ועם מי שאינו ראוי לו. כי אם יהיה ראוי לו תשימהו במקומו. ואם לא יהיה ראוי לו תהיה אתה ראוי לו. כי הבורא צריך לעשות הטוב והחסד:

יז. שער ההכרה:

(א) **אמרו** החכמים אין הדעתן מי שמתחכם לענין לאחר שהוא נכשל בו. אך מי שיכירהו והתחכם שלא יכשל:

ואמרו

יד. שער הסלסול.

(א) **אמר** החכם הגדול שביחסים השם טוב. ואין חוצץ בפני התאוה. כעצימת העינים: (ב) ואמר מיקר הנפש שיחום האדם על זכרו ושיקוה הטוב ויבטח באלהים היא האמונה הגמורה:

טו. שער עזיבת התאוה.

(א) **אמר** החכם אל ישלמו עניני האדם עד שתפרד נפשו מחשקה ותאותה: (ב) ואמר טעם השכל הוא הכרת הדברים ותאותם והבדלתם. ואל תבטח בעצמך שאתה חכם עד שתמשול בתאותך: (ג) ואמר מי שנמשך אחר שכלו יישרהו ויורהו ומי שנטה אחרי תאותו תתעהו ותאבדהו: (ד) ואמר אשרי מי שמניח התאוה יהיה לו עוד שאינו נמצא ולא נראה כי לא הניח אדם דבר לכבוד הבורא ונתחרט: (ה) ואמרו אין מגיעין אל מה שיש אצל הבורא אלא בעבודה: (ו) ואמרו מי שירא את האלהים תיטיב אחריתו: (ז) ואמרו מי שידע כי הבורא רואהו ושומעהו ימנעהו זה מן המעשים הרעים הוא הירא את דברו והמשיב נפשו מן התאוה: (ח) ואמרו מי שנטה אל התאוות יעקבוהו הרעות: (ט) ואמר הנצל מנפשך ותנצל נפשך מרעתך: [י] ואמרו התהפכות דברי האדם טורה על נטות תאותו בו: (יא) ואמרו כבר טבע באולתו מי שנגברה תאותו על שכלו: (יב) ואמרו מי שאינו מושל בנפשו להשיבה מן התאוה. שאינו בטוח מרע אחריתה. אינו יכול למשול באחרים (יג) ואמר כשיעלה אל לבך דבר ולא תמצא עם מי שתועץ בו ומי שתבטח בו ובעצתו. [סור מן הקרוב אל תאותך בו. כי התאוה אויבת

השכל

מי שלמעלה ממך בך: (טו) ואמר כשימעט בעיניך מה שאתה בו. זכור הצר שבענינים שעברו עליך. ויהיה די לך בשלוה. כי אין ממנה תמורה כשתפקד: ואמר פרי ההסתפקות המנוחה. ופרי השפלות האהבה: (יז) ואמרו הנהיג הנפש כדי הספוק. ואם לא היא תבקש ממך יותר מספוקה: (יח) ואמר שנים לא יתחברו לעולם. ההסתפקות והחמוד:

יא. שער היאוש.

(א) **אמר** החכם היאוש ממה שיש בידי בני אדם תפארת לאדם. כי הבצע הוא הרש הנמצא והיאוש חפשי והתקוה אמת. חשוב כל העולם הפסד: (ב) ואמר הבקשה טן הנבראים חסרון באמונת המאמין:

יב. שער הבושת.

(א) **אמר** החכם הזהר במדת הבושת. כי הבושה מורה על פני הנדיב: (ב) ואמר מי שיעטתהו הבושת מעילה יעלמו מומיו מבני אדם: (ג) ואמר הבושת והאמונה נצמדות כשתסתלק האחת תסתלק חברתה:

יג. שער הזריזות.

(א) **אמר** החכם מי שנזהר בדבריו ייטבו ימי ספוריו. ומי שדבק בזהירות לא יחסר ספוקו: ומי שלא יהיה נזהר יהיה נקל:

אמר

אמר מי שיודה על הטובה ויסבול הרע: [כא] ואמר אין דבר שמחסר מן הרע כמו הסכל:

י שער ההסתפקות.

[א] אמר החכם מי שמבקש יותר מצרכו טורד נפשו מתועלתו: (ב) ונאמר כי מלך אחד אמר לחכם אלו היית שואל ממני. הייתי מספיק לך כל ימיך: (ג) אמר לו ולמה אשאל ממך ואני עשיר ממך. אמר לו המלך ואתה האיך עשיר ממני אמר לו מפני שאני מסתפק במעט אשר לי יותר ממה שאתה מסתפק ברב אשר לך: (ד) ואמרו מי שדי לו במה שגזר לו הבורא הוא עשיר מכל בני אדם: (ה) ואמרו הסתפק במה שחלק לך הבורא. ואל תביט במה שיש לזולתך: [ו] ואמר אל תתאוה מה שלא נתן לך כי מי ששמח בחלקו שבע: (ז) ואמר מי שרצה מן העולם כדי ספקו יהיה המעט מספיק לו: [ח] ואמר מי שירצה במעט מן הטרף יקבל ממנו הבורא המעט ממעשיו: (ט) ואמרו ההסתפקות טוב מהשכל: [י] ואמר העושר הגדול עזיבת החמדה: [יא] ואמר ראוי לחכם שלא יבקש מן העולם הזה יותר מן הספוק שיעביר בו הצורך והנזק מעצמו. כי הממון ושאר הון העולם בא במהרה וחולף מהרה: (יב) ואמרו ההסתפקות שמינעת בעליה מן הזולות טוב מן הממון המביא אל הבזיון: (יג) ואמר עושר הנפש טוב מעושר הממון: [יד] ואמר ראש ההסתפקות והוריזות שלא יגדל בעיניך הרב של זולהך ולא ימעט בעיניך המעט שלך. ואל תשקול.

מי

העשהו אשבח האלהים ואודך. ואם לא העשהו אשבח האל ואדינך לכף זכות וצוה למלאות משאלי:

ט שער הסבל.

[א] אמר החכם סבול האמת ואם ימר: [ב] ושאל את החכם מה גדר הסבל הנאה אמר הוא הסבל שאין עמו תרעומות על שום אדם: [ג] ואמר הסבל שני מינים. סבל הצרות והסבל במה שאסור הבורא עליך: [ד] ואמר הזכרון שני מינים. זכרון הסבל בעת הפגע וטוב ממנו זכרון הבורא במה שאסור לך להיות מבדיל בינך וכינו. [ה] ואמר החכם אני תמה על מי שלא זימן לכל פגע סבל. ולכל טובה הודאה: [ו] ואמר הדאגה על מה שלא היה רעה חולה. [ז] ואמר שתיית סם המות טוב מן הדאגה: [ח] ואמר כפי הלבבות יהיה היגון: [ט] ואמר כפי הגדולה תהיינה סבות הנפילה: (י) ואמר הסבל טוב שביועצים. והענוה טוב שבחברים: [יא] ואמר מי שאינו מנצח האבל בסבל יאריך יגונו: [יב] ואמר הסבל שלום. והמהירות חרטה. ואמרו הסבל והעושר וההריצות רש: [יג] יש רעה כשתדמנה לרעה אחרת תהיה טובה: [יד] ואמרו אין למי שאין לו יכולת טוב מן הסבל: [טו] ואמר איזה מבני אדם יותר סבלן אמר מי שמשיב תאוותו: [טז] ואמר מי שיגבור הסבל בעת צרכו יגיע אל חפצו מטוב לבבו: [יז] ואמר הסבל חפשי אפילו אם יגיע אל בעליו הנזק: [יח] ואמר מי ששם הסבל הכליתו יגיעהו הסבל אל חפצו: [יט] ואמר הסבל מר ומעביר מבעליו הנזק: [כ] ואמרו איזה מבני אדם מכבד אצל הבורא

אמר

אין ממציאתו חריצות ההרוץ ולא מונעהו שנאת השונא. ואלו היה אחד חכם ברוח מטרפו כאשר הוא בורח מן המות היה טרפו רודף אחריו יותר ממנו וממהר להשיגו יותר: [ז] ואמר מי שאינו רוצה בגזירת הבורא אין לשטותו רפואה:

ז שער הבטחון.

[א] **אמרו** לחכם מהו הבטחון אמר שתבטח באלהים בכל ענייניך והנחם עליו: [ב] ואמר החכם שבבני אדם והבוטח מכולם מי שהוא רוצה בדברים בבואם ובפנותם: [ג] ואמר ראוי לאדם שלא יחשב טרפו מתאחר. ושלא ידאג לגזרת הבורא: [ד] ואמר החכם. ימי העולם צבא ומה שיש לך מהם יבואך ואם תרפה ממנו: [ה] ומה שיש מהם עליך לא תוכל לדחותו בחזקך. ומי שנואש ממה שלא דגיעו ינוח גופו. ומי שרצה במה שחננו הבורא תנוח דעתו: [ו] ואמר אם הפקיד ביד הבורא כל ענינך הגיע אל נתיב האהבה:

ח שער התקוה.

[א] **אמרו** שאדם אחד עמד בשער המלך ימים רבים ולא הגיע אליו. כתב באגרת ארבעה טורים האחד. הצורך והתוחלת הביאני אליך. השני עם החסרון אין סבל על העיכוב. השלישי ההזרה מבלי תועלת נקמת האויבים. הרביעי או הן עושה פרי אי לאו מניח: [ב] ואמרו שאדם אחד בא לפני אדם גדול. ואמר לו באתי אליך לשאול דבר שאלתיו תחלה מן הבורא. אם

תעשהו

כי מלך צוה להרוג אדם אחד. ואמר לו אחד מן היושבים לפניו אדני המלך אתה יכול לעשות מה שלא עשית יותר מהשיב מה שעשית. ונמנע מהרגם :

ה שער המתון.

[א] **אמרו** המתן ותנצל ומהר ותתחרט. ואמרו המתון שאחריתו טובה טוב מן המהירות שאחריתו רעה : [ב] ואמרו מי שרוכב במהירות אינו בטוח מן המכשול. ואמר יש מתון שמגיע להפצו. וממהר שיכשל :

ו שער האמונה.

[א] **אמרו** לחכם למה אין אנו רואים עליך סימן דאגה אמר מפני שלא קניתי דבר ופקדתיו ודאגתי עליו :
[ב] ואמר החכם אין דבר שאין לו גדר. אמרו לו מהו גדר הבטחון אמר האמונה. מה גדר האמונה אמר שלא תירא דבר. ואמר לחכם מה גדר האמונה אמר הבטחון באלהים ורצות בגזרותיו והמסר אליו: [ג] ואמר הושמה השמחה והמנוחה ברצון. והדאגה והאבל בהתקצפות : [ד] ואמר אין דבר גדול מן האמונה. וקצה בני אדם סיבלים הפגעים יותר מקצתם. חרש והחלי והפחת. ודע כי כל אלה משערי האמונה : [ה] ואמר החכם בני אדם שאלו מאלהיכם שיחון אתכם האמונה. כי האמונה ראש התורה. ובקשו ממנו השלוה כי היא [ראש] הגדולה שבנעימות. בקשוה בעולם הזה ובעולם הבא ודי באמונה עישר. ובעבודה עסק : [ו] ואמרו הטרף אין

גידף אדם חכם. אמר לו אל הפליג בגידופים והניח לשלום מקום [כא] ואמרו מי ששמע דבר שאינו כרצונו ושתק עליו, יפסק ממנו מה שמואס בו ואם יענה עליו ישמע יותר ממה שמואס בו:
[כב] אמר החכם מצאתי ענוה שהיא עוזרת לי מכל האנשים:
[כג] ואמרו שאדם אחד גידף חכם אחד ורדף אחריו עד ביתו הלוך וגדוף. אמר לו החכם אמור מה כל מה שיש בלבך ושוב לך קודם שישמעך מקצת נבליני, ויפגע בהם מה שתמאס: [כד] ואמרו שאדם חרף חכם אחד אמר לו החרית אתה לא הנחת מאומה ממה שידעת. ומה שיודע הבורא בך יותר: [כה] ואומרים במשל הכה לא תחטיאך. אמרים ריתים כמו צער מה שהיא גדול ממנו:
[כו] ואמרו מי שבהרו בטוח יבחר מן הרע:

ד שער המחילה.

[א] אמר החכם המחילה יפה כפי מה שהיא הגון לנדיב:
[ב] ואמרו מחול למי שחטא לך, ותן למי שמנע ממך:
[ג] ואמרו ההודאה בעון מעלה בבקשת המחילה: [ד] ואמרו הודה בעונך ובקש המחילה עליו. כי כפירת העון שתי עונות:
[ה] ואמרו מחול חטא אוהבך ואל תתגלה עם שונאך: [ו] ואמרו אם תקום תדאג ואם תמחול תיטיב: [ז] ונאמר כי מלך אחד צוה להרוג את עדת אסירים. אמר אחד מהם אדני המלך אם אנו הרעונו לחטוא. הלא תיטיב אתה שאת. אמר הרפו לאלו הנבלים לא היה אדם בהם שהטיב לדבר בזה. ונמנע מהרגם: [ח] ונאמר

כי

שישיב בה אולת הכסיל . ויראה שתמנעני מן העברות . ודעת נוחה שיפיים בה בני אדם : (ה) ואמרו שאדם אחד בא לפני חכם ואמר לו אני רואה בני אדם על הדרך שהם רעים . ונפשו העצתני שלא אתערב עמהם : (ו) אמר לו אל תעשה כי לא תוכל לעמוד בלעדיהם . וגם הם אינם יכולים לעמוד בלעדיך כי הם צריכים לך ואתה צריך להם : (ז) אך היה בפניהם חרש שומע עור רואה . אלם מדבר : (ח) ואמר אין המדה הטובה שתמנע מהזיק . אבל המדה הטובה שתסבול ההזק : (ט) ושאל החכם מה הם המדות הטובות אמר כסבל והמדות הרעות אמר נקמה : (י) ואמר כי אדם אחד נידף חכם אחד אמר אחד מתלמדיו רבי החכם תן לי רשות בו . אמר לו אינו חכם מי שמרשה לרעה . יאמרו מי שרב סבלו וגראית ענוהגותו ימעטו חומסיו וירבו עוזריו : (יא) ואמר אחרית כל קטטה חרטה. ואחרית כל ענוה שלום: (יב) ואמרו מי שהוא עניו יהיה ארון . ומי שיתבונן יוסיף חכמה: [יג] ואמר החכם אני מנשא את עצמי ממי שיהיה בו שום עון שוקל יותר מעונותי: (יד) ואמרו מי שאינו מושל בכעסו אין שכלו שלם : (טו) ואמרו השתיקה מענות השוטה טוב מענותו : (טז) ואמרו איזהו גבור . אמר מי שהשיב האולת בענוה וכבש כעסו (יז) ואמרו מי שאינו מושל בכעסו כל שכן בזולתו. ואמרו העניו מרכבת הכסיל : (יח) ואמרו מי שלא סבל דבר אחד ישמע דברים רבים : [יט] ואמרו העוז והנצוח לעניו. ואמר תחלת ריוח העניו שיעזרו אותו בני אדם על הכסיל : [כ] ואמרו שאדם אחד

נידף

בשיצא הדבר מן הלשון מבלי הלב לא יעבר האזן. ואמר כי אין האדם מכיר בטעות מלמדו עד שירע המחלוקת: [עג] ושאלו את החכם אם נאה לזקן שילמד ואמר אם הסכלות גנאי לו הלמוד נאה לו: [עד] ואמרו ארבעה דברים אין אדם חשוב מתגדל בהם שיקום ממקומו לאביו. ושיכבד את אורחיו ושיעיין עניני מרכבתו אפילו אם יהיה לו מאה עבדים. ושיכבד החכם לקחת מחכמתו: [עה] ואמרו מי שישב עם החכמים יכובד. ומי שיושב עם הכסילים יהיה נבזה: [עו] ואמר הזהרו מן הכסיל העובד מן החכם החוטא: [עז] ואמרו בקשת החכמה כחפוש המטמונות לא יערכנה זהב ופנינים.

ב שער היחוד.

(א) אמרו לחכם ספר לנו מהו הבורא. אמר הדבור במה שלא יושג אולת והמחלקת במה שלא תשיגנו המחשבה חטא:
(ב) ואמר שחכם עבר על האנשים שהיו חולקים בדברים. אמר להם לא תשלם לכם עצה. אמרו לו למה אמר להם כי העצה היא ההסכמה:

ג שער הענוה.

(א) אמר החכם קרן המשכיל הענוה. וקרן הכסיל העזות. ועקב כל ענוה שלום: (ב) ואמר החכם אני שומע הדבר הרע ולא אשגיח עליו. אמרו לו ולמה אמר מפני שאני ירא שלא אשמע אחר כמהו: (ג) ואמרו השתיקה לכסיל היא תשובתו: (ד) ואמרו שלשה דברים מי שאינם בו לא ימצא בו טעם האמונה. הענוה שישיב

ציארו עב וגופו שמן: (ל) וצוה החכם לבנו היה חכם אי למד או מאזין או אוהב החכמה, ואל תהי החמשית פן תאבד: (לא) ואמר אין ראוי שתתבייש לשאול כאשר אינך יודע כדי שתדע, ואל תתבייש כששואלים אותך במה שאינך יודע שתאמר איני יודע: (לב) ודע כי מעלות השכל מן האמונ' כמעלת הראש מן הגוף כשיאבד הראש יאבד הגוף וכאשר יאבד השכל יאבד האמונה: (לג) ואמרו ערך כל אדם כפי מה שהוא יודע: (לד) ואמרו אם יכבדוך בני אדם לעושר או לשררה אל יערב לך, כי הכבוד ההוא יפנה בהפנותם. אבל יערב לך אם יכבדוך בעבור חכמה. או בעבור יראה, או בעבור מוסר: (לה) ואמרו דומים החכמים בארץ ככוכבים בשמים: (לו) ושאל החכם מי הם יותר גדולים העשירים או החכמים אמרו החכמים: (לז) אמרו לו אם כן מדוע החכמים בפתחי העשירים יותר מן העשירים בפתחי החכמים אמר מפני שהחכמים מכירים מעלת העושר והעשירים אינם מכירים מעלת החכמה: (לח) ואמרו אך שפתי חלקות ממדת המאמין אלא בבקשת החכמה: (לט) ואמר תחלת החכמה השתיקה. והשנית השמיעה. והשלישית הזכרונות והרביעית המעשה. החמישית למודה: (מ) ואמרו כשתשב עם החכמים יהיה רצונך לשמוע יותר מדבר: (מא) ואמרו מי שעובד האלהים כראוי ילמדהו ה' החכמה, ויראו מבועיה מלבו על לשונו: (מב) ואמרו אין האדם חכם עד שיהיו בו שלש מדות שלא יבזה מי שהוא קטן ממנו בעודו דורש החכמה. ואל יקנא לבו במי שלמעלה ממנו בממון. ושלא יקבל שכר על חכמתו: (מג) ואמרו

שאל

שבדברים בכאן תשאר: (יג) וצוה החכם לבנו היה יושב עם החכמים כי אם תדע ישבחוך, ואם תסכל ילמדוך, ואם יעידו לך יועילוך: (יד) ואמר לספור הכסילים אסירי המות, התירו מאסרכם בחכמה: (טו) ואמר לולי החכמה לא היינו מבקשים המעשה ולולי המעשה לא היינו מבקשים חכמה: (טז) וטוב שאניח החכמה מפני שלא אדענה. משאניח אותה ממאום בה: (יז) ושאלו את החכם מפני מה חכמת מחבריך אמר מפני שהוצאתי בשמן יותר ממה שהוציאו הם ביין: (יח) ואמרו גוף בלא חכמה כבית בלא יסוד, ואמרו מי שנודע בחכמה מביטים אליו בעין ההדור: (יט) ואמר שתוק ותנצל, ושמע ותלמוד: (כ) ואמר אין דבר שמועיל לאדם כדעתו מעלתו והגעת שכלו בחכמה, וידבר בפיהם: (כא) ואמר האדם חכם בעודנו מבקש החכמה. וכאשר יחשוב שהגיע אל תכליתה הוא סכל: (כב) ואמרו לא הנחילו האבות את הבנים דבר שהוא חשוב מן החכמה. כי האדם קונה הון בחכמה ומאבדו באולת וישאר חסר כל: (כג) ואמר אם תכנע לדרוש החכמה תכבד כשדורשים אותה ממך: (כד) ואמר כי החכמה היא היחס הגדול, והאהבה היא הקרובה מקורבה: (כה) ואמרו המלכים שופטי ארץ, והחכמה שופטת המלכים: (כו) ואמרו רצון החכם בחכמה, ורצון הכסיל באולת: (כז) ואמרו מה טוב מעשה תיפהו החכמה, ומה טובה חכמה תיפה המעשה ומה טוב מעשה תיפהו הנחת: (כח) ואין דבר שנלוה אל דבר טוב מן הענוה אל החכמה, ומן המחילה אל היכולת: (כט) ואמרו מי שמתעסק בתורה ובעבודה לא יתכן שיהיה

צוארו

א שער החכמה

(א) **אמרו** החכמים בחכמה משלימים גמול הבורא ומגיע האדם לעבודת אלהיו בחייו ולשם טוב אחר מותו:
(ב) ואמרו אין דבר שמחדד השכל במוסר והחכמה, ואין דבר שמורה על דעת הדעתן כמנהגו הטוב: (ג) ואמרו שאלת החכמה חצי החכמה ופיוס בני אדם חצי השכל, והמעט בהוצאה חצי הספיק (ד) ונאמר איזה אדם ראוי למלוך אמרו, חכם שימשול או שימלוך, או מלך שידרוש החכמה: (ה) ואמרו ראוי למחוק בחכמה ובצדק שלא יירא בני אדם, ונאמר כי הצדיקים אינם יראים כי אם האלהים: (ו) ונאמר אבדת השכל איננה נמצאת, והחכמה נוטה עמו באשר הוא נוטה: (ז) ואמרו החכמה מהבטח [illegible] מקנה העטרות, והנזרים יעשו מזהב הלשון והמדברת יושבי בראשי איהביהם: (ח) ואמרו השירה בבקשת החכמה ומיסר מרחיק מקנות העונות והעברות ומביא האדם למאוס העולם הכלה ולאהוב העולם הקיום: (ט) ואמרו במקום המשתה והשחוק לא תשכון החכמה, אבל היא מגורשת משם: (י) ואמר מי שחננו הבורא חכמה אל ידאג להפקד הצער והיגיעה, כי אחרית החכמה השלוה והמנוחה, ואחרית הזהב והכסף הצער והיגיעה: (יא) ואמר החכם איני דורש החכמה לתקוה שאבוא עד קצה ואגיע עד הכליתה, אבל אדרוש מה שאיני רשאי להיות סכל בו, ואין ראוי למשכיל זולתו: (יב) וצוה החכם לבנו בני אל תהיה חכם בדברים כי אם במעשה, כי החכמה שבמעשה תועילך לעולם הבא. והחכמה

שבדברים

581368

מפתח השערים

שער הצניעות	לא
קבול ההתנצלות	כו
הקנאה	מח
הראוי לקלון	סב
הריש [illegible]	מו
שער שאלת העצה	כא
השכן הרע	נב
השנאה נג. השתיקה	לב
תפיסת החבר	סב
התקוה	ה

Div. S.

מפתח השערים

שער אבידה אוהב הנאמן	מא	שער החריצות מה. היאוש	יא
האהבה	כה	היחוד	ב
אהבת האמת	לח	יתרון מעלת הדברים	לג
האולת נו. האמונה	ו	ישיבת החבורה	כו
בחינת האוהבים	כח	הכבדות	נט
בחינת החבורה	כג	הכסילות	נד
הבטחון	ו	לשון הרע והרכילות	נא
בקור האוהבים	לט	כפירת הטובה	נה
בקור החולים	מ	הלצנות	כג
הבשת יב. רגאוה	נה	המדות החמורת	לח
ההברת	יז	המהירות כה. המוסר	יח
ההתהפכות	נז	המחילה ד המלך	לד
זלות השאלה	מז	המתון ה. ההנהגה	יט
הזריזות	טו	הנצחון סא. הסבל	ט
תוכחת האהבה	כד	הסלסול	יד
הורות דרך ישרה	מב	הסתרת הסוד	כט
ההסתפקות	י	עזיבת התאוה	טו
ההתעקשות	ס	הענוה צ'. העושר	לו
החברים	כ	התפארות הכסילים	לז
חברת רע הלב	נ	הפרישות מעולם הזה	מד
החכמה	א	הצדק	ל
החנף מט. החסד	טז	מצית החכם? לבנו	מג
		הצניעות	

581368

דברים אחדים.

הספר מבחר הפנינים כולל קבוצת משלי חכמים הקדמונים וכל מאמרי הספר הם לחכמים ומדברים שונים מחכמי ישראל הקדושים ומחכמי העמים ערב יון ורומא מסופרים וספרים ומתוך לשונותם תרגמם הרה"ג שלמה בן גבירול ללשון הקודש ולדעת אחדים כי מחברו היה המליץ המפואר ר' ידעיש הפניני והספר הזה כבר נדפס וליוקר מציאותו חזרתי להדפיסו וחלילה לשום איש להסיג את גבולי להדפיסו משך עשרים שנה משנתינו זאת ההר"פ כי הוא עובר בארור מסיג גבול רעהו וענש יענש קשה הן בדיני ישראל הן בדיני העמים עפ"י החק: כה דברי המו"ל

יוסף חייא בן הרה"ג שלום אשיך הלוי

Rabbi Schalom Alscheih Halevi Son.

Mivhar ha-peninim

Book of the choice pearls

ספר

מִבְחַר הַפְּנִינִים

ספר הזה כשמו כן הוא יקר הוא מפנינים, כי הוא נותן
לפתאים ערמה ודעת ותבונה, להורותם חכמה ומוסר
המדות הטובות והדעות הנהגת איש את אחיו
ואיש את רעהו כל משך ימי חייו על פני
האדמה בו מבחר המאמרים במדות
ומיסרים במליצות ומשלים אשר
אוספו מסופרים וספרים רבים
מהפילוספים וְהַחֲכָמִים
הַקַּדְמוֹנִים מחכמי ישראל
הַקְּדוֹשִׁים וּמחכמי
ערב יון ורומא.

PHOTOMOUNT
PAMPHLET BINDER
PAT. NO.
87...
Manuf...
GAYLORD
Sy...
S...

Div.S. 398.9 I13S 581368

Ibn Gabirol

Sefer mivhar ha-peninim

Div.S. 398.9 I13S 581368

Duke University Libraries
D01340310C
D01340310C
DUKE LSC